yeryüzü

BU SAYIDA

ORHAN VELİ — OKTAY RİFAT
NURİ İYEM — AHMET M. DRANAS
SAİT FAİK — ABİDİN DİNO
ŞADİ BAYRAKTAR — TURHAN GÜRKAN
A. KADİR — SABİH ŞENDİL
AHMET CEYHAN — SUAT TAŞER
S. EYÜBOĞLU — SABRİ SORAN
MELİH CEVDET — ARİF BARİKAT

ON BEŞ GÜNLÜK FİKİR, SANAT DERGİSİ

SAYI: 3 — 15 KASIM 1951 — Kuruş: 20

SANAT VE SANATÇI ÜZERİNDE

Bugün şairi ve şiiri eski anlayış ve tariflerin çerçevesinden kurtarmak zamanı gelmiştir. Bir sanatçıyı — insanlığını inkâr demek olan — sosyal realiteden tecrit edip onu «buud-u mücerrette» bir yaratık saymak ve sanatçının yarattığı eserleri; «ilâhi bir marifet», «bir ihsan», bir dad-ı hak telâkki etmek, belirli bir sosyal topluluğun görüşlerini yaymaktan başka bir şey değildir.

Tabiatı ve cemiyeti bir realite olarak almıyan, tabiat ve cemiyet hadiselerini, insan ve akıl üstü izahlarla, mantık dışı endişelerle kavramaya çalışan bir felsefe anlayışı san'at ve entellektüel hayatımıza adamakıllı işlemiştir. Kafaları bu pisliklerden kurtarmak ve herşeyden evvel bir insan olan, tabiata ve cemiyete sımsıkı bağlı bulunan sanatçının sosyal varlığını ortaya koymak lâzımdır.

Sanatçıyı sosyal problemlerin, halk hayatının, sosyal davaların dışında görenler menfaatleri icabı, rahata alışık olanlardır, sosyal terakkinin hızlandırılmasından korkanlardır, taşlaşmış, yosun tutmuş değerleri muhafaza etmek isteyenlerdir, mariz melankoliklerdir. Oysaki hayat bütün hareketi, aktivitesi, ileri atılışlarıyle diri, canlı ve değişiktir. Hayat dinamizmine can katan, yaşamağı öven, kötülükleri protesto eden, insanlığımızı yükselten sanatçılardan huylananlar, onları fildişi kulede tutmak istiyorlarsa, korktukları içindir.

Ressam olsun, müzisyen, aktör, romancı, şair olsun genel olarak ortaklaşa bir işçilikleri vardır. Renkle, sesle, kelimelerle, artistik-sosyal bir dünya kuruyorlar. Hayatımızı yazmış —çizmiş oluyorlar. Bizi dile getiriyorlar, gözümüzle, hayalimizle, sinirlerimizle oynuyorlar. Bir heykele dokunmak istemişizdir, bir bakış bizi kılıç gibi bölmüştür. Bir çift sözle yumrukları sıkmış veya ağlamaktan yığılıp kalmışızdır. Çırılçıplak bir bozkır manzarasında belki ölüm belki yaşamak arzusu duymuşuzdur. Bir tablonun, bir resmin, bir şiirin, bir bestenin bize ettikleri böyle şeylerdir. Sanatçı yaşadıklarımızı bize yaşatıyor, düşündüklerimizi düşündürüyor. Sanatkâr kişi, bizi, en güzel, en çirkin, en unutulmaz şekilde, en dokunaklı en reel şekilde hikâye ediyor insanoğlunun hayatı, macerası, esprisi yaşatılıyor, sanatçı yaşadığımızı doğruluyor.

İnsan nasıl yaşarsa öyle düşünür. Sanatçı bizi nasıl düşündürmüşse öyle yaşamıştır. Ve bizleri de o türlü bir yaşayışa ve düşünceye çağırıyor.

İnsan yaşayışının mahiyeti ve sanat eserlerinin ortak özelliği budur.

İnsanoğlu ise sosyal terakkinin çeşitli konaklarında bir başka türlü yaşamış bir başka türlü düşünmüştür. İstihsal araçlarının, teknolojinin her değişmesinde yeni bir cemiyet nizamı ortaya çıkmış, ve bu cemiyet tipine uygun düşen bir düşünce tarzı meydana gelmiştir. Her san'at eseri devrin sosyal-ekonomik şartlarına uygun bir muhteva ve estetik anlayışı yaratmıştır.

* * *

Asrımızın cemiyet tipi bölümlü bir cemiyet tipidir; mütecanis olmıyan, sosyal gurup ve zümrelerin çatışmalar içinde geliştiği, ve bu sosyal gurup ve zümre çatışmalarının gittikçe keskinleştiği bir cemiyet tipidir. Bu cemiyetin fikir ve aksiyon realitesi, zıddıyetler taşımaktadır. Bundan dolayı bu tip bir cemiyetin sanat temayüllerinin çeşitli yönlerde dalbudak salması mevcut sosyal-ekonomik şartların bir neticesidir.

* * *

Bu günkü genç Türk şiiri, asırlardan beri sürüp gelen eski şiirimizin son kalıntılarıyla yanyana. Fakat eski şiiri saf harici ede ede inkişaf ediyor. Bizim, artık insana tövbe dedirttiren ve altı asır süren bir klâsik şiirimiz vardır. Kendi şartları içinde büyük söz üstadları da yetiştiren bu cansız, insansız ve mücerret olan şiirimizden kurtulmak için bir asırlık bir fikir ve sanat yolu da zorla katedilmiştir. İdealizm ve idealizmin klâsik şark edebiyatında önemli bir unsuru olan «tecrit»cilik bizim halk edebiyatımıza ve yeni edebiyatımıza dahi adamakıllı damgasını vurmuştur. Tanzimattan bu güne kadar olan fikir ve sanat hayatımızdaki gelişmeler ve yenilikler inkâr edilemez. Bununla beraber yeni bir Türk şiiri ve romanı v.s. ancak demokratik cumhuriyet inkılâbından sonra tabii mecrasına yönelebilmiştir. Bu gün Türk şiirinde ve şairleri arasında halâ eski sanat kıymetleriyle yetişenler, hâlâ eskiyi terennüm edenler, hâlâ «asil ve mümtaz» sayılan, enfüsi, ferdiyetçi mırıltılarla kalemi çalanlar vardır.

Bugün şiirimizde halk davalarına karışan, sosyal hayata saçının her teliyle bağlı olan sanatçılarımız vardır.

Bugün şiirimizde eski söyleyişi, eski dünya görüşünü atan, hayata bilfiil iştirak eden sanatçılarımız, hümanist kültürü, insanlığın daha iyi bir geleceğe olan imanını haykıran şairlerimiz vardır.

Bugün halâ fikir ve sanat hayatımızda önemli mevkileri ve imkânları olan sosyal mürteciler ve sahte sanatçılar vardır.

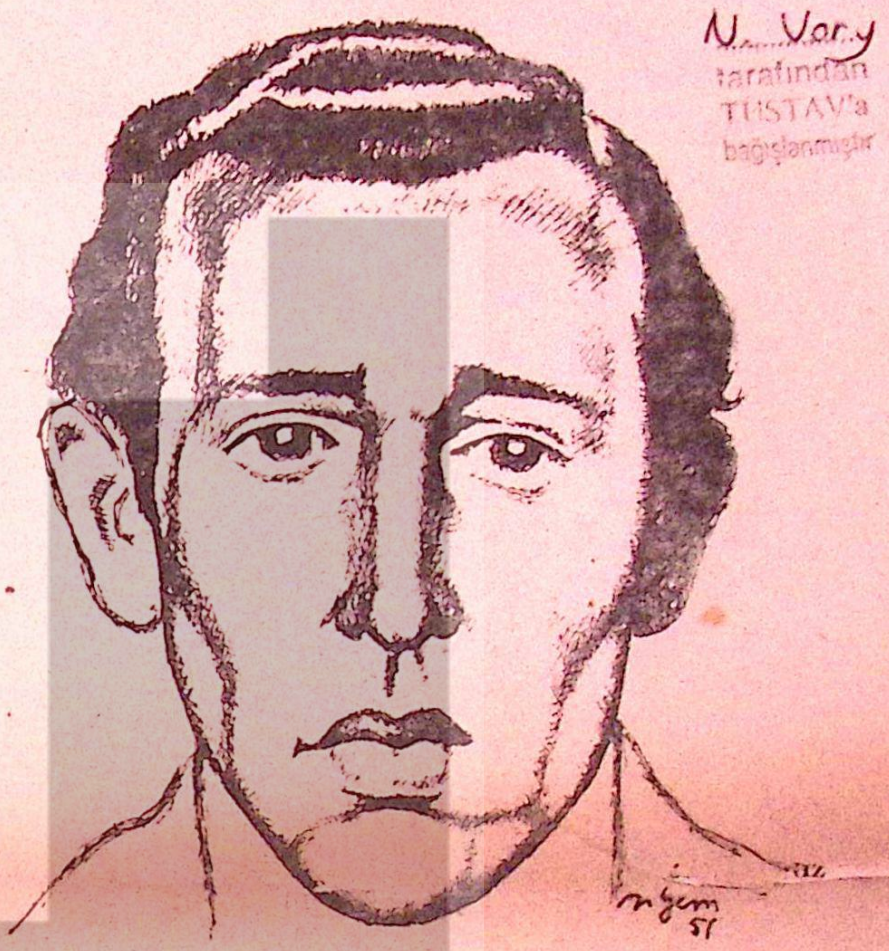
Fakat her şeye rağmen genç Türk şairleri inkılâpçı bir sanat anlayışına varmışlardır. Şiir gökten yere inmiş, sokağa «agor»a çıkmıştır. Günlük hayat, muşahhas olan hayat, sosyal hayat, ızdırap hayatı, ümit bağlanan şeylerin hayatı genç şairlerimizin yeni ilham kaynaklarıdır. Genç şairlerimizin çoğu, halkçı, demokratik bir muhteva ile beraber yeni bir estetik te kurmuşlardır. Eski edebiyatımızın lâf cambazlığı, eski dilimizin mollalığı, eski estetiğin şarklılığı yıkılmıştır.

Kadim şiirin son kalıntıları tasfiye ediliyor, eski şuaranın meydan-ı suhanda söyleyecek tek beyitleri kalmıyor. Bu günün şairleri hayat örsünde döğüle döğüle, pişe pişe, günlük ferdi temayüllerden de kurtulacaklar ve san'atımız daha yüksek millî ve hümanist bir karekter alacaktır.

Bu fikir ve aksiyon asrında, sosyal terakkinin, insanlığın saadeti yollarında; insanın fert olarak ödevi ne ise, sosyal toplulukların, teşkilâtların, politikacıların ödevleri ne ise, sanatçının da ödevi odur. Sosyal terakkiyi hızlandırmak, köhnemiş realiteleri değiştirmek, insanın insanca yaşamasını sağlıyarak şartları hazırlamak ve bu sosyal görevde bilfiil vazife almak, hayata bilfiil iştirak etmek.

Hayatımızın ve aşkımızın şarkısını söyliyen şair, hakkımızı koruyan şair, milletimizden yana olan şair, hümanist şair, barışçı şair, bizleri birbirimize sevdiren şair, kötülüklerin yokedilmesi için savaşan şair, meydan senindir. Sanatın ve düşüncen gerçek olsun.

YERYÜZÜ

DEĞİL

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki...
Dayanılır şey değil.

VATAN İÇİN

Neler yapmadık bu vatan için
Kimimiz öldük
Kimimiz nutuk söyledik.

Orhan VELİ

Bir yıl sonra

En olgun eserlerini istemeye hakkımız olduğu bir zamanda yaşamaya hak kazanmış insanlardan biri 1950 yılında aramızdan ayrıldı. Geçen yıl, bu ay, bütün Türkiye basını, genç sanatçılar, radyo şair Orhan Veli'nin eseri ve kişiliği üzerinde uzun konuşmalar yaptılar. Sağlığında bir kuru selâmı ıska geçenler öldükten sonra tutup henüz şiir imkânlarını aradığı zamanlardaki parçalarıyla onu kendilerine mal etmeye çalıştılar. Çıkardığı gazeteye karşı kin duyanlar onu sâdece Nasrettin Hocanın hikâyelerini yazan bir şair olarak tanıtmaya yeltendiler.

Oysaki artık 14 Kasım 1950 de Beyazıttaki kalabalığın elleri üzerinde götürülen, halkın safında şiir söylemek sorumunu omuzlarına yüklenmiş gülümser Orhan Veli'nin ölüsü idi.

Son eserlerini ve hakkında yazılmış yazıları bir arada yayınlamakla bu gerçeği bir defa daha meydana koyan «Yeryüzü» Orhan Veli'nin namuslu hâtırasını iyi düşüncelerle anar.

Yeryüzü

SAİT FAİK Anketimize cevap veriyor

1 — Sanatın halkın hayat realitesini aksettirici ve onun sosyal mücadelelerini desteldeyici olması gerektiğine göre; memleketimizin sanatçıları bu görevlerini yapıyorlar mı?

Bugünün sanatkârı halkın içinden bir seçim yaparak hikâyesini, şiirini, makalesini yazdığı içindir ki birinci sualin iki yüzü-cephesi var. Birincisini öyle sanıyorum ki, bugünkü matbuata bağlanmamış sanatkâr yapıyor. Hem de bir çok fedakârlıklar pahasına! Bu sanatkâr, halk denildi mi işçi tabakalarında olanı değil olmıyanı, haksızlık göreni, kadir göreni, işsizi, hakkı yeneni, kahraman, konu, atmosfer olarak ele alıyor. O bir tarafta hak yiyeni, mağruru, umursamazı, işçi tabakalarındaki umursamazı, başkasının sırtından geçineni hicvettiği içindir ki ancak içinde bir milletin daha iyiye, daha nizamlıya, daha farksıza gitmesi için arzusu bulunan pek az insanı ilgilendiriyor. Böyle bir sanatkârı bugünün ne matbuatı tutuyor, ne devleti, ne egoisti.. Böyle sanatkârdan hemen şüphe ediyorlar. Ya «komünist» ya «avare», «serseri» damgasını yapıştırıyorlar. Halbuki sanatkârın, hiç olmazsa bugünkü sanatkârın vazifesi, kendi yurdunda işsizlikle, dilencilikle, haksızlıkla, istismarcılıkla mücadelededir. Sanatkâr bugün iyi şeylere gözünü kapaya bilir, yalnız kötülüğünü görür, diyeceksiniz. Evet zamanımızın sanatkârını en çok tahrik eden budur. Devletin, işi iyi giden her ferdin bu sanatkârı dikkatle takip etmesi lâzımdır; Elinden gelirse sanatkârı kötü-menfi(!) görüşünden kurtaracak vazifelerini hatırlamalarıdır. Sanatkâr belki de yalnız ve yalnız bunlar için aralarına girmiştir.

Size bir misal vereyim: Tanıdığım bir adam var. Küçük bir fabrikası var. Kırk amele çalıştırıyor. Amelenin sekiz saat çalışması lâzımdır. Müessesesinde onları dokuz saat çalıştırmaktadır. Demek kırk saatlik bir haksız kârı var. Adamın bizim adada motorları, köşkü, şusu busu vardır. Çalışmış kazanmıştır. Ama kırk saat ne demektir bir düşünün. Kırk saati sekize taksim ederseniz beş eder değil mi? İşte size korkunç bir beş rakkam. Bu beş rakkamın köprü başında «yüzlerinin rengi uçmuş beş delikanlısı, belki de herşeyden elini eteğini çekmiş aza kanaat eden on ihtiyarı benim başımda. İstanbulda 40 - 10 - 800 işçi çalıştıran ne kadar müessese vardır, kimbilir; 1000 desek, 5000 insan eder. Şimdi kalkıp buna, bu realiteye bir konu bulsam da yazsam yiyeceğim damga ola komünisttir. Halbuki ne siyasetten anlarım, ne komünizmden çakarım. Halbuki bizim memlekette, haya melikesini, hazreti bilmemkimin hayatını, pehlivan Ali amcanın sergüzeştini, iki bin sene evvelki aşk mâcerasını, yahutta meşhur bir hanende bilmemkimle, meşhur bir tiyatro artisti bilmemnenin Ayazpaşadaki Ziya beyin metresi gülseren hanım tarafından bilmem ne pasajından nasıl bekletildiklerinin, beklerken de, hırsız yerine tutulatarak, karakola nasıl götürüldüklerinin bayağı hikâyesini yazmaktan başka çare yoktur. Bunu yapmıyor halkın okunmamış insanını bu in-

(Sonu Dördüncüde)

ARAGON

ŞAİR - ORGANİZATÖR

«Bu parça, Amerikalı yazar Michael Gold'un Amerikada çıkan bir dergide yayınlanan yazısından özetlenmiştir.»

Aragonu ilk defa 1935 yılında Pariste tanımıştım. Bu defa 1947 de Fransaya gelişimde onu Victor Hugo ile ölçüştürülen milli bir yazar olarak kuldum.

Birinci dünya savaşını takip eden günlerde bir sürrealist iken. Aragon, tutkulu lirizmin, yeni şekil ve duygularını bir ustası, hiç kimsenin bilmediği ikinci bir anlatım aracının yaratıcısı idi. O ayni zamanda bir organizatördü. Bugün, barış ve hümanizma mücadelesinde Fransız aydınlarının başında bulunmaktadır.

Amerikalı yazar ve sanatkârlar bazan dünyası hakkında peşin hükümlere sahip bir ortam içinde yetişiyorlar. Halbuki onların mesleki sorumluluğu onlardan başka şeyler de bekliyor. Gerçekten önemli olan şey, şiirde olduğu kadar, insan münasebetlerinde organizatörün yeteri kadar değerlendirilmediği meslesidir.

Aragon şimdi 53 yaşındadır. Güney Fransada doğmuş ve ilk dünya savaşı patlayıncaya kadar tıp öğrenimi yapmıştı. Savaş onu da cepheye götürdü. Askerlikten bir sürü madalya ile döndü. Sürrealist bir şair ve kapitalist kurumlara bütün gücü ile saldıran bir nihilist oldu. Aragon o gün için metafizik konularda yapılan tartışmalara, onunla ilgili gösteri çıkışlarına ve Freud taraftarlarının muammasına bütün gücü ile çatan, onları açımlayan bir önderdi.

Bir vakit önce yapılan bir toplantıda dinleyicilerden biri kalkarak, Aragona bu sürrealist geçmişini hatırlattı. Aragon verdiği cevapta, sürrealizmin nihilist karşısavlığından humanist realizme geçebilmek için yaptığı zoru mücadeleyi anlattı.

«Bir aydınımızın, bugün, en önde gelen gerçeği kavrıyabilmesi çok kere uzun bir zaman alır. Ne kendimle yaptığım mücadeleden, ne de sürrealist geçmişimden pişmanlık duymuyorum. Yazarlık diğerleri gibi bir meslektır. O bazılarının sandığı gibi kolay ve basit değildir. Ben mesleğimi öğrenmek zorundayım. Dünbu gece bazı hatipler kalkarak faydalı bir kitap yazdığımı — ki bende bu maksatla hareket etmiştim — söyledilerse bu [illegible] değerdi. Çünkü daha başka birçok kitaplar yazdım ve onların da çoğu hayatın olmamış ve faydasız kitaplardır. Meselemi öğrenmek zorundayım.

Aragonu 1930 Kharkov kongresinde hatırlıyorum. İnce uzun, geniş alınlı, kıvılcımlı elâ gözlü, ayakları üzerinde bir silahşör çevikliği ile dönen, neşeli, dost canlısı, zeki, gerekli olduğu zaman mücadele için ateşle fırtıyan birisi idi. O zaman henüz bir dadaist olmakla beraber kendini iyi gözetleyebilen, insan münasebetlerinde organizasyon gerekliliğini düşünmeğe başlamış bir şairdi.

Bu kongreden sonra uzun yolculuklar yaptı. Fransaya döndüğü zaman kendisi ve eserleri yepyeni bir çağın girdi. Toplumsal temleri işliyen şiirleri çok büyük yankılar uyandırdı ve hatta mahkum edildi. Daha sonra sanatkâr yazar ve aydınları içinde toplayan bir kültür yuvası kurdu. Bu sırada bir yazar olarak boş durmuyor ve Balzakın insanlık komedisine benzetilebilecek olan «Realite Dünyası» adını verdiği bir seri kitap neşrediyordu. Bu romanların bazıları toplumsal konuları işliyor, bazıları da Flaubert'in zirvalığını hatırlatan temler seçiyordu. Fransız yüksek tabakasının ikiyüzlü, sefih münasebetlerini, diğer yandan halkın hayatını her cephesiyle aksettirmeğe çalışıyordu. Aragon, «yazarlık güç bir meslektir, diyordu. Mesleğimi öğrenmek için çok vakit sarfetmeliyim».

1934 te Fransız faşistleri revolverlerini Paris kaldırımlarına boşaltıyorlardı. Yüksek tabakadan bir avuç kişinin zaafiyetlattığı cumhuriyeti altüst etmek istiyorlardı. Ölümsüz bir Gullivere benziyen Fransız halkı her nesilde şarkılarla, hayrışıları ve kahramanlığı ile yeniden uyanır. İşte o günlerde aşıkleri olan 1789, 1848 ve 1871 in çocukları. Hitler taklitçileri hainlerle sokaklarda boğuştular.

1935 te bu hareket gelişti ve Pariste savaş ve faşizme karşı uluslararası bir yazarar kongesi toplandı.

(Sonu var)

Sadi BAYRAKTAR

KALABALIK

Okur yazar değildik
Kimimiz liman ve kömür madeninde
Rutubet gibi benzimiz
Kimimiz petrol sondajına gittik
Yollarda kimimiz
Denizyollarında demiryollarında
Yollarda taşlar gibi ezildik
Okur yazar değildik

Kara toprağa bata çıka
Adımlarını uydurdu kimimiz
Öküzlerinin adımlarına
Öyle gidiyoruz nasıl gelmişiz
Ah nasıl gelmişiz.

Turhan GÜRKAN

Tekbaşıma Düşündüğüm Şarkılar

Bu gece hava harikulâde.
Gök pembe beyaz,
kara kara karşıda dağlar,
ay ışığı taze.
Elma, armut ve bâdem,
fukara, küçük evler,
kavak ve zerdâli.
Ağaçları severim,
fukara evler yakar beni.
Nedense bu gece yürümek ve türkü söylemek istiyor gönül.
Nedense bu gece gönül haşarı.
Yollar önümde uzar gider,
yollar içimi ezer gider,
Çiçek açmış zerdâliler.
Nisan ortaları.
Karşıda dağlar kara kara.
Karşıda dağlar kocaman.
Yıldızlar şukadarcık.
Hapisanede bir Necati vardı,
Necati Tatarcık.
Geceleyin yıldızlara bakardı,
gündüzün dağlara.
Romanyada bir kız severdi Necati,
Elmacık kemikleri çıkık ve kumral, bir Tatar kızı.
Kız da onu severdi.
Kızın da Necati gibi
yıldızlardı, dağlardı, yollardı bütün derdi.
Çıktık hapisten beraber,
koynunda uzun mektuplar Necati'nin.
Ben yolumda hâlâ giderim,
Necati yolunda hâlâ gider.
Ve gönül,
mütemadiyen türkü söylemek ister.
Karşıda dağlar kara kara,
karşıda dağlar kocaman.
Ben yolumda hâlâ giderim,
Necati yolunda hâlâ gider.
Yalnız benim yolumdur kısalan.

A. KADİR

NOTLAR

Halkçı Sanatkâr kimdir, kim değildir?

Halkçı sanatkâr deyince; eserleriyle halkın safında yer almış, halkın menfaatlerini savunan, halkın dertlerini kendine dert edinen, şuurlu bir şekilde onun yolunu aydınlatan, onun için savaşan sapına kadar namuslu kişileri kastediyoruz. Demek ki halkçı sanatkâr olmak için halkın dertlerini ve gerçekleri olduğu gibi sıralamak, sadece bir seyirci, bir tespitçi olmak kâfi gelmiyor. Halkçı sanatkâr olmak için aynı zamanda bu dertlerin, bu gerçeklerin nedenlerini bilmek, onların nasıl ve ne şekilde giderileceğini, onlara nasıl tesir edileceğini öğrenmek ve bunları halka öğretmek gerekiyor. Eh, ve böyle olunca, yâni halkçı sanatkâr; halkı söyliyen, halkla öğreten, halkla beraber savaşan olunca, artık onun karşısına da geri kuvvetler, halk düşmanı kuvvetler dikilmiş demektir. Bunun içindirki halkçı sanatçının yolu: Sarp, çetin ve meşakgatlidir. Fakat ışıklı günlere çıkar, namusludur ve şereflidir.

Halkın sırtından geçinen, onu sömürenlere kölelik eden, kendi çıkarları için onun sefalet ve cehâlet içersinde kalmasını ve gerçekleri görmesini istemiyenler halkın düşmanlarıdır. Halkın düşmanlarının da — Halk düşmanı — sanatçıları vardır. Halk düşmanı sanatçı deyince; eserleriyle halkın karşısında yer almış, emperyalizme hizmet eden, halk düşmanlarının menfaatlerini savunan, yahut halkın dertlerine sırt çeviren, şuurlu bir şekilde onun yolunu karartan, halka karşı savaşan kişileri kastediyoruz. Bu kişilerin yolu: paralıdır, şişirmiş şöhretlere doludur. Şerefsizdir.

N. L.

Gerçekten korkmak var mı?

Günümüze gelinceye kadar, insan toplumlarında olup biten sosyal olayları inceleyince: her devrin kendi koyduğu nizam üzerinde ısrarla durduğunu, onun değişmiyecek bir kuvvete dayandığını ilân ettiğini görüyoruz. Gelgelelim halk kütleleriyle teknik arasındaki münasebet şekilleri her sistemin belirli bir müddet dayanmasını getirmiş, her sistem ömrünü tamamlayınca yuvarlanmış gitmiştir. Elbette ki yaşadığımız hergün, bu yaşamakta olduğumuz hayatla ilgili konular bizi etkisine alıp düşündürmeğe - araştırmaya zorlıyacaktır. İlle bunların içinden bizim açık alınla çıkabilmemiz için tutacağımız bir metod, bir düzen olması gerekmez mi? Şu halde sosyal olayları elimizdeki gazetenin baş yazarından değil; aslından - esasından çıkarabilmemiz için peşin onları hazırlıyan şartları görmesini bilmeliyiz.

Mesela bugünün en belli-başlı konusu, en mühim, en üzerinde durulacak fikir olayı, ömrünü tamamlıyan bir sisteme, büyük kütlenin menfaatlerine aykırı bir sisteme avukatlık yapılması değil de nedir? İşte kitap, susan tezgâh, düşük ücret ve paranın muhteşem alım kabiliyeti. Artık bu liberal ekonominin köklerini araştırmaya, onun çalışan halka olan zararlarını açıklamaya zorunlu değil miyiz?

Abraham Lincoln'in hürriyeti tarif ederken bir kurt kuzu misâli getirerek şöyle dediğini bilirsiniz: «Çoban koyunlarını kurtlara parçalatmadığı için, kuzular kurtarıcıları olan çobana teşekkür ederken, kurt onu hürriyeti ortadan kaldırmakla suçlar. Açıkcası kurtla kuzu hürriyet tarifi üzerinde anlaşamazlar.

Bu ayrılık bugün insanoğulları arasında, hatta bizim kuzey devletlerimizde, bütün hürriyete âşık olduğunu iddia edenlerin arasında açıkca görülmektedir. İşte biz bu yüzden hergün binlerce kişinin kölelik boyunduruğu altına geçişini, bâzı kimselerin hürriyetin ilerlemesi şeklinde alkışladıklarını, bâzılarının da bundan hürriyetin yok edilmesi manasını çıkarıp haykırdıklarını görüoruz.»

Aslını araırsanız bu sözler siyasi hürriyeti poh-pohlayıp, iktisadî şartların, iktisadî hürriyet şartının üzerinden bir sünger geçiverenlerin foyasını meydana koyuyor.

Size bir şey söyliyeyim mi? Artık kendini bilen aydının yalnız kaldığı zaman soracağı bir sual vardır: «Ben gerçekten korkuyor muyum?». «Gerçekten korkmuyorum» diyebilen aydında, gerçek uğruna dövüşmesini bilen ileri insan değil midir?

Kurşunlanan öğretmen

Mahmut Makalın ortaya koyduğu gerçeklerden yarası olanların nasıl gocunduğunu hep biliyoruz. «Bizim Köy»ü kötümserlikle suçluyanların: «Sen ne güzel bulursun, gezsen Anadoluyu» fasılından kişiler olduğunu da biliyoruz. Ama bizim, sayısı yurdumuzun köylerine çıkışamıyan aydınımızın Bizim Köyün toprak meselesi hal-edilmemiş bir memleketin hayatından kopma bir «vâkıa» olduğunu bilmesiyle bu çetin mücadeledeki görevi bitiyor mu, onu soruyorum.

Beri yandan elif-lâm gemi azıya almış gidiyor Beri yandan hallkımızın artık sağır sultanın duyduğu hayat şartları günden-güne omuzlarına basarken M. Makalın yazıları, Fakir Baykurtun notları - şiirleri yetişiyor mu, onu soruyorum.

Kasım başında gazetelerin bir köşesine sıkıştırılan «Niğdenin bir köyünde İbrahim öğretmenin kurşunlandığı haberi, Anadoluyu sömüren aksi-inkılâp karşısında kaç arpa boyu ilerlediğimizi göstermiyor mu?

Ne çocuğunu çalıştırmak için okula göndermiyen babanın ceza kanununun ilgili maddesiyle şu kadar yıl yatması, ne Niğde valisinin bazin törende bulunmuş olması meseleyi kapatacak gibi değildir. Hem İbrahim öğretmenin ölümüne karşı, hem Niğdeli vatandaşın katil oluşuna karşı üniversiteli öğrenciden sanatçıya kadar topyekün inkılâp neslinin sorumu ve söyliyecek sözü vardır.

Ya kendisine bir türlü öğretmen denilmesini istemiyen «mâder ve peder» gönüllüsü, «mülellesi menşur» düşkünü hocalar birliğinin yok mu?

Ahmet CEYHAN

ORHAN VELİ

- Ölümü üzerine -

SABAHATTİN EYÜPOĞLU

Şair dünyayla aramıza inen perdeleri kaldıran insandır. Düşüncemizi saran uyuşturucu alışkanlıkları soyarak bizi gökleri yeniden gösteren, yaşamanın tadına yeniden vardıran — gökyüzünü ben boyarım her sabah — Hepiniz uykudayken uyanır bakarsınız ki mavi..

Az şair, hayatı Orhan Veli kadar seymiş ve sevdirmiştir. Ama hayat sevgisi onu benciliğe ve rahat severliğe götürmedi. Bilhassa son yıllarda dünyanın insanı deli eden güzellikleri Orhan Veli'yi haksızlıklara, kötülüklere, gerilliklere karşı koma gücü olmuştu. Şiir yaşamak sevincinden sıyrılıp insanlığın haline çevriliyordu.

Bak, dünya renkler içinde.
Bu güzel dünya için de
Sevin sevine bilirsen
İnsanlığın haline karşı.

Tek insanın hallerinden insanlığın haline doğru: Orhan Veli'nin şiirinde gittikçe belliren yöneliş buydu. Bu yöneliş onu bir yandan yerli şiir kaynaklarına bir yandan da dünya şiirine bağlıyordu. Onunki kadar memleket kokan şiir az bulursunuz; bununla beraber dünya şairleri arasına en kolay katılabilecek şairlerimizden biri de Orhan Veli'dir. Rumeli hisarında yeniden türkü söylemeye başlıyan, bu garip kişi türkçeyi insanca söylemesini biliyordu.

MELİH CEVDET

Orhan şiirin kaynağının halk olduğunu yaman bir sezişle sezmişti. Bu kaynak başlangıçta belki bir dil kaynağı idi amma sonra sonra şiirin tümünü sardı. O, halkı, işine yaradığı müddetçe, işine yarıyan tarafları ile sevmekle kalmadı, Fakir fukara ile, boyacılarla, garsonlarla, işçilerle gerçekten dostluk ederdi.

Şiirdeki sahte dilden nefrete, gün geçtikçe hayattaki sahtelikten, kalleşlikten nefret te eklenmiye başladı. O zaman Orhan şiirini, yalnız şiirini değil, bütün kalemini doğruluğun emrine vermeye koyuldu. Otuz yedi, otuz sekiz yıllarının Orhanı artık çok geride kalmıştı. Günden güne üstü başı fakirleşiyor amma işine - uğraşına olan sayısı artıyordu. Şiirile olduğu gibi yazısı ile de gerilliğin amansız düşmanı kesilmişti. Bir yandan:

Neler yapmadık şu vatan için.

Şiirini yazarken bir yandan da irtica ile savaşan yazılar yazıyordu.

Ölümünden bir hafta önce Ankaraya gelmişti. Aşk resmi geçidi adlı son şiirini okudu. Aşk şiiri değil bu, dedim. «Değil» dedi. Çünkü artık aşık hava bulut su onun için yazı, şiir konusu olacak tek başlarına birer varlık olmaktan çıkmışlardı. O bir iş görüyordu.

OKTAY RIFAT

Bizim için onun en önemli tarafı ileri şiire yani halka çıkmak için harcadığı gayrettir. Gayret deyip te geçmeyin. Şiir insanın yemişidir. Yemişi bütün lezzetleriyle değiştirmek için önce insanın kendi kendisini kafasıyla, duygularıyla bütün iç yapısıyla değiştirmesi gerek. Yıllarca deyiş, eda araştırmaları içinde dönüp dolaşmış bir şairin halkı beldediği, aradığı sözü şiirine perçinlemek için cabalaması hatta o ileri sözuğruna eski şiirinden şairliğinden vazgeçercesine didinmesi ancak hayranlık seyredilecek bir olaydır. Öyle ya eski şiirinizi, şiir meleklerinizi inkâr edeniniz, yerine bir şey de koyamazsınız. Ya eski alışkanlıklarla yaşamak. Hep bu alışkanlıklar insanın ta kendisi olursa. Halbuki Orhan başka bir yazıda da söylediğim gibi bu kahramanca gayreti gösterdikten sonra ileri şiirin eşiğine vardı. Yani ilk şiirinden yeni şiire, yeni şiirden ileri şiire asıl halk şiirine geçti. Ne yazık ki bu çağında uzun uzadıya şiir söyliyecek kadar vaktî olmadı. Sesi biraz kısık, hafiften ama içten geldiği gibi. Zaten lirik şairdi. Belki lirizmi ben başka türlü anlıyorum. Bence birlik şiir yaşanmış şiir. O kadar sade, o kadar doğru. Orhan şiirlerinde hiç yalan söylemedi.

AHMET MUHİP DRANAS

Daha simdiden şunu kesin olarak söyliyebiliriz: Kötüye, kalıplaşmışa, donmuşa, tereddi etmişe tekmeyi savurdu,» gibi ileri fırlıyan bir Orhan Veli Türk edebiyatı için küçük çapta bir hâdise değildir. Hele iki arkadaşı ile birlikte ilk zamanlardaki yalnızlıkları da düşünülürse, ayrıca birde yiğit tarafı vardır.

En verimli çağına adım atarken ölüdüğü muhakkak. Son yılların Orhan Velisi pırıl pırıl bir yol üzerindeydi.

ABİDİN DİNO

Orhan Veli yiğitçe safını seçti: Yobazlığa, irtıcılığa, inkılap düşmanlığına karşı komak için kendini cömertçe harcadı. Neden açıkca söylenmesin? Tek serveti, sevdiği birkaç yağlı boya resmi sataşak, yemekten gıymekten geçerek işine devam etti. Çeşitli curnallara hapis tehditlerine kulak asmadan, yılmadan dergisini çıkardı. Hem de nasıl bir halk türküsü söylercesine.

Canı acısa bile gülümsemesini bilen, hayata bağlı, kavgasından dönmez bir şairdir Orhan Veli. Mücadelesinde olduğu kadar şiirindeki başlıca davramış ta bu değil midir?

Bu düzen böyle mi gidecek
Pireler devleri yutacak
Yedi nüfuslu haneye
Üç buçuk tayın yetecek.
Bir bakıma ne kadar yalnız, bir bakıma ne kadar kalabalık bir dünyada yaşadı Orhan Veli.

Okuyucularımıza

Yeryüzünün yayın hayatına girişi büyük bir ilgiyle karşılandı. Şu kısacık zaman içinde yüzlerce tebrik mektubu aldık. Sağolsunlar.

Hatırlatalım ki yeryüzü ticari zihniyetle çıkmıyor. Onun amacı — tehlikede olan — gerçek sanat ve kültürü savunmaktadır. Bu yönde öğrenme isteği, sevgisi, yetenekleri olan herkesin ortaklaşa malıdır. Bize çekinmieden her çeşit yazı gönderebilirsiniz. Güzel olanları derhal yayınladığımız gibi, olmayanları üzerinde de bir anlaşmaya varıncaya kadar çekişiriz.

Selamlar

YERYÜZÜ

Siyasi imtiyazı haiz fikir, sanat dergisi.
Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
MEHMET ABİDİN ÖZKAN

Abone: 6 aylık 200, yıllığı 400 Kuruş.
İdare yeri: Çeşnigil sok. 3 - Cağaloğlu.
Müracaat adresi: P. K. 38 - Aksaray.

Çituri Biraderler Basımevi.

DEĞİL

Bu toprak
Hürriyet kokan toprak
Gözalabildiğine dümdüz
sessiz sedasız
Çırılçıplak
uzanan toprak
Hürriyet uğruna ölenlerin
Başkasının değil!

Ambarları dolduran taşıran toprak
Dost toprak
Yürekleri kahır yüklü
Elleri nasırdan çatlak
Tabanları parça parça
Çalışan şerefli halkımın
Başkasının değil!

Bereketle fıkır fıkır kaynayan
Âşûfte toprak
Sırtlarında bir döşek bir yorgan
Bozkırda günlerce yürüyen
Bafrada tütünde Kozluda kömürde
Bir mum gibi ömrünü tüketen
Hepsi de yaşamak kavgasında
Alınteri mübarek insanların
Başkasının değil!

Edirneden Karsa kadar uzanan
Bu kardeş toprak
Mavi gökyüzü altında
Her safak yakti yola çıkan
Şakır şakır güneşle yıkanan
Dağ deviren köprü kuran

Aziz kahramanların
Başkasının değil!

Akça akça buğdaylar
Ballı ballı meyvalar
veren bu toprak
Bu cömert toprak
Henüz memede yavrusuna
Saçını süpürge eden
Komşuya emanet bırakıp
Tahtaya çamaşıra giden
El kapısında ömür tüketen
Dal boyunlu zayıf incecik
Kahraman anaların
Başkasının değil!

Sabih ŞENDİL

ÖNCE - SONRA

Merhaba
Tohum
tomurcuk
rüzğâr
yelken
merhaba

Önce onlar
sonra ben
önce birer birer
sonra hep beraber
merhaba

Önce yol
sonra menzil
önce yokuşa yukarı
sonra inişe aşağı
önce bir adım
sonra adım adım
merhaba

Önce bulut
sonra sel
önce barut
sonra kibrit
sonra ateş
merhaba

Önce zifiri karanlık
sonra günlük güneşlik
merhaba

Önce sevmek arzusu
sonra sevgili
önce can
sonra ten
merhaba

Yaşamak
Once yaşamak
sonra da yaşamak
merhaba.

Suat TAŞER

Gerçek Peşinde:

Sepetteki Çürük Elmalara Dikkat!

17 inci asır düşünürlerinden Dekart, doğru düşünmenin yollarını araştırırken kendisinin önce, gençliğinde doğruluklarını hiç incelemeden, söylendiği gibi kabul ettiği prensipleri ve o ana kadar doğru diye tanıdığı kanaatlarını hepsini yanlış fikirler olarak kabul eder; bundan sonra kafasına yerleştireceği fikirleri, doğruluklarını ispat ettikten sonra benimsemeğe karar verir. Ve bu düşüncesini «sepetteki çürük elmalara» misaliyle daha açık olarak izah eder: Sepetteki elmaları çürük olanlardan temizlemek için sepete eğilip çürükleri aramağa koyulmak bir netice vermez. En iyisi, sepeti başaşağı edip hepsini ortaya yaymak ve sonra rahatça sağlam elmaları birer birer ayırıp sepete koymaktır.

Her gün sık sık işittiğimiz bazı kelimeler var: Demokrasi, hürriyet, eşitlik, emperyalizm, savaş, barış, v.s... Bunlar hakkında gazetelerde makaleler okuyoruz, radyoda haberler, konuşmalar dinliyoruz, sinemalarda filmi seyrediyor, üniversite kürsüsünden dersler dinliyoruz. Bu çevrelerden gelen fikirleri farkında olmadan, sanki kendi şahsi kanaatımızmış gibi, sanki hiç kimsenin tesirinde kalmadan kendi araştırmalarımızla bulduğumuz gerçeklermiş gibi kabulleni veriyoruz. Aradan bir müddet geçince benimsediğimiz, inandığımız bir fikrin bize nereden, ne şekilde geldiğini göremiyoruz; bu fikir ötedenberi varmış gibi, değişmez, ebedi bir gerçekmiş gibi geliyor bize. Bu fikirleri yayan çevrelerin — basın, sinema, radyo, üniversite, v.s. — toplumun hangi katının elinde ve hizmetinde olduğunu, yayılan fikirlerin kimlerin işine yaradığını araştırmıyoruz; hangi şartlar içinde doğup geliştiğini, tarihi akışını incelemiyoruz. Zamandan ve mekândan tecrit ederek, değişmez, her yer ve her zaman için doğru olan tariflere varıyoruz, varıdığımızı sanıyoruz. Hürriyet nedir? dediğimiz zaman «Hürriyet, başkalarına zarar vermemek şartile ferdin her istediğini yapabilmesidir» diye kestirip atıyoruz. Çünkü hürriyet fikrinin, tarihi seyri içinde, muayyen sosyal, ekonomik düzenlerde aldığı şekilleri, belli değişikliklere bağlı olarak geçirdiği değişiklikleri incelemiyoruz, hürriyet fikrinin niçin değiştiğini düşünmüyoruz. Böyle olunca, bu fikrin değişmez, ebedi, mkaddes bir gerçek olduğunu, bir allah yapısı olduğunu sanıyoruz. Oysaki bütün fikirler kul yapımıdır; ayaklarsız gibi, şapka gibi..

Toplumlar, sürekli bir değişme halindedirler; bu değişiklik belli ekonomik kanunlara göre olur. Toplumların değişmesi, gelişip serpilen kuvvetlerin istediği, özlediği bir şeydir; bu kuvvetler değişiklikerden korkmazlar Çünkü değişmenin kendi lehlerine olduğunu bilirler. Ama toplumdaki değişme neticesi meydana çıkan fikirlerden, rahatlarından olacak bir azınlık da vardır. Bunlar, bu değişmeyi mümkün olduğu kadar geciktirmek için — çünkü ancak geciktirebilirler, durduramazlar — her çareye baş vururlar. Bu arada belirli şartlara bağlı olarak doğmuş, gelişmiş ama artık ömrünü tamamlamış fikirleri, zamanımızın fikirleri olarak, ileri, yeni fikirler olarak kabul ettirmek isterler. Böylece ilerilikten yana olduklarını göstermek isterler. Eski fikirlerin olduğu gibi müdafaasının acemilik olduğunu bildiklerinden, genç görünmek için makyaj yapan ihtiyar kadınlar gibi, devrini tanımlamış, ihtiyarlamış fikirleri, zamanımızın ileri fikirleri gibi göstermek için, allayıp pullarlar, ilmi bir eda vererek yutturmağa çalışırlar. Çünkü düşünce hürriyetini ortadan kaldırmak için baş vurulan son çare gerçeklerin araştırılmasi gereken yerleri hurda fikir ticarethaneleri haline sokmaktır. Basın, sinema, radyo hakkında fazla bir şey söylemeğe lüzum yok, kimlerin elinde ve hizmetinde oldukları malûm.

Ne yapmalı? Atatürk söylemiş ne yapılacağını: «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir». Ama ilmi hakikatlar diye önümüze sürdüklerini hemen kabul etmeyeceğiz; akın ölçüsüne vuracağız, sahte ilmle gerçekini ayırmasını bileceğiz. Ve gerekirse korkmadan, çekinmeden bilgilerimizin hatalı olduğunu kabul ederek ayni şeyleri yeniden öğrenmeğe başlıyacağız; yani kafamızı çürümüş fikirlerden temizlemek için «Sil baştan» demek gücünü kendimizde göreceğiz.

Basının, radyonun, sinemanın, v. s. çürük elma ticaretinden başka bir şey yapmadıkları, ortalığın çürük kokusu ile dolduğu günümüzde Descartes'i hatırlamamak elde değil. Sepetlerdeki çürük elmalara dikkat!...

Oktay DENİZ

Atatürk ve iki Dergi

Aylık fikir ve sanat dergisi VARLIK 1 Kasım 1951 sayısını Atatürk'e bağışlamış. Derginin kapağındaki resim, yazı ve şiirlerin çoğu Atatürk üstüne. Sevindik buna. Atatürkün yıllardır devamlı olarak ve sistemli bir şekilde unutturulmağa, alalâde bir büyük adam haline sokulmağa çalışıldığı onu sevenlerin gözünden kaçmıyor. Ve onun Türk halkının yükselmesi, müreffeh yaşaması, akla karayı ayırabilmesi için yaptığı devrimlerden yan çizildiği öğütlerinin tutulmadığı bu günlerde Atatürkten yana çıkmak güzel, iyi bir şey. Varlık yazarları doğru söylyorlar: Atatürk mütepet ilme, eğitimin halka inmesine taraftar, ortaçağın skolâstik düşüncelerine ve onların artıklarına karşı idi. Ama yalnız bu kadar mı? Onun en önemli, en büyük tarafı sömürgeciliğe düşman olması değil midir? O memleketimizi, halkımızı milli bağımsızlığa kavuşturmak için didinmiş, yabancı sermyeyi özgenliğimiz için bir tehlike gördüğünden kapı dışarı etmiş ve bir yerli sanayi kurmak için ömrünün sonuna kadar çalışmış bu sanayii korumak için kanunlar, kayıtlar çıkartmıştı. Sömürgeciler sevmezler onu. Çünkü Atatürk sağlığında onlara hiç yüz vermedi. Atatürkten ayrılanlara, ona kafa tutanlara karşı mücadele etmeliyiz. Eh ne yapalım zorla sevdirecek değiliz demek yanlıştır. Çünkü Atatürk aleyhtarlığı yerli şartlardan meydana çıkmakla beraber tek başına ele alınacak bir olay değildir. Bu dünyadaki sömürgeci, harp taraftarı insanların, halka, bağımsızlıklara, ileri düşünceye karşı yaptıkları mücadelenin Türkiyedeki bir tezahürüdür. Atatürkü iyi anlamak ve günümüzün realiteleri içinde mücadelesini devam ettirmek ona bağlı olanların ödevidir. Yoksa suya sabuna dokunmamak kaygısıyla, işine gelen sözlerini, görüşlerini bütününden ayırarak sayıp dökmek Atatürkten ve Türk halkından yana olmak değildir. Atatürk'e bağlılık Türk halkının sulh içinde ve bağımsız olarak yaşaması için hayatını bile vermeyi göze almakla olur. Varlık mecmuasında Atatürk üstüne yazılan şiirler maalesef onun fikir ve mücadelelerini belirtmiyor. Boyunu, posunu, kaşını gözünü övüyorlar. Ayni şiirler başka bir Türk büyüğü içinde söylenebilir. Hele Dağlarcanın şiiri anlaşılır şey değil. Ne demek istediğini bir türlü çözemedik. Atatürkten neşeli olmasını isteyen şair de haksızlık ediyor doğrusu. Atatürkün şarkı söylemesini, oyun oynamasını hayal etmenin zamanı mı?

Memleketini ve halkını seven her insanın «NUTUK»u yeni baştan dikkatle okuması, düşünmesi ve yapacağı işin ne olduğunu öğrenmesi zamanı çoktan geldi.

KAYNAK dergisi de 1. Kasımda çıkan 47 inci sayısında Atatürk için söylenmiş şiirlerle, konusu Atatürk üzerine olan yazılara önem vermiş. İnkılâplarına çelme takılmak istenen bir milli Kurtuluş savaşçısı için duyduğu ilgi «Kaynak»ın mücadeleci tarafını ortaya koyuyor. Amma dergiyi elinize alınca farkına varıyorsunuz ki: hemen her sayısında en genç nesil sanatçılarının hem bu mücadele bahsinde, hem sanatı anlayışta bir takım eksiklikleri var. Çokları halkçı olduklarını kabul ettikleri, hatta bunu kendilerinin ana-meseleleri olarak savunduktarı halde «ferdi» kalıyorlar. Meselâ bakın, bu sayıya Atatürk için yazılan onca şiirin galiba hepsinde ağlamaklı bir hava var, o kadar. Hani insanın dili Faruk Nafiz ve İbrahim Alaettinlerin «muhteva»larını yeni, amma sağlamlığa varmamış bir «yapı» içinde veriyorlar demeye varmıyor da eksik olanı başka yerde aramayı istiyor.

Oysa ki Avni Dökmeci Atatürk düşmanlarına «unutulmasın» diyor «Dolu kata su koymaz, gençler ağızlarına kadar doludur, taşırılmasın.» Ne doğru söz; amma şiirleri okuyun. Böyle dolmuş, içlenmiş — hınçlanmış bir söyleyişle, bu gerçeği belirten bir «muhteva» ile karşılaşmıyorsunuz.

Bu eksikliğin nereden geldiğini iyice ortaya koymak kime düşer, sanat ve kültür dergilerine değil mi! Gerçekten bunu yapacak, bu dergiler olduğu halde onlar da üzerlerine alınmayıp Andre Gide'nin kaprislerine P. Verlain'in sarhoşluklarına fülân düşünce genç sanatçı «muallaksta kalıyor.

«Kaynak» dergisine genç sanatçıya önayak olmasın demiyoruz. İlle, bir yandan, onların eserlerine meydan verirken, bir yandan da onlara yol göstererek *kültürel «fonctı'ona» sahip yazıları mühimsesin. Böylece hem İnkilâpçı mücadelesinde eksikli kalmaz, hem inkilâpçı unsurlara faydalı olur, diyoruz.*

Hikâye:

İKİ ARKADAŞ

Biz boşuna vakit kaybediyoruz dostum. Ciddi bir işe sarılsak, karnımızı doyurmaya çalışsak daha iyi ederiz gibi geliyor bana. Bu yolun sonu yok. Sanıyor musun ki daima böyle genç, böyle heyecanlı kalacağız? Birgün gelecek — o gün uzak değildir — şiirden bile bıkacağız. Şiirle uğraşmak, muhakkak ki, güzel birşey; insanı bütün varlığı ile hayata bağlıyor. Fakat bu hayat karşısında biz neyiz?. Kendi hesabıma, ben birgün onun karşısında yılıp geri çekileceğime kanaat getirdim. Kendi kendimizi ne diye aldatalım?. Nihayet herşey meydanda; zekâmız, kabiliyetimiz, tahammül derecemiz.. En iyisi, bizim için yapılacak en makul ve akıllıca hareket bu sevdadan vazgeçmektir. Başladığımız işi tatlı bir rüya halinde olduğu yerde bırakalım ve yeni bir gaye ile yeni ve daha realist bir yol tutalım. Unutma ki, herşeyin başı ve sonu nihayet ekmeğe dayanır.

— Meselâ ne yapalım?.

— Bu sabah..... gazetesinde gözüme bir ilân ilişti. Bir müzeye iki gece memuru alınacakmış.

— Demek gece memuru olmak istiyorsun?.

Bu konuşmadan bir iki saat sonra, iki arkadaşı, Müze yolunda görüyoruz. Gülhane parkının ağaçları yeşermiştir. Parkta bir sessizlik, bir tenhalık var. Tahta sıraların birinde, siyah sakalı karmakarışık, bacağındaki kirli paçavradan — pantolon denemez ona — dizleri dışarıya fırlamış, zayıf, kara kuru bir adam uyuklamaktadır. Onun biraz ötesinde bir askerle genç bir çocuk oturuyor. Çocuğun solgun bir yüzü var. Belliki, Dünyanın o «himaye»siz kalmış, Köprüaltı çocuklarından. Askerle birşeyler konuşuyorlar. Aralarındaki geniş ayrılığa rağmen, sıcak, samimi bir dostluk kurmuşlar. — Dostluk güzel şeydir be dostum; bırakalım, bu dostluk sadece dostluk olarak kalsın, altını eşelemeye, daha fazlasını ve daha başka şeyler araştırmaya ne lüzum var? — Ötede, ağaçların gölgelediği bir köşede, üç adam, bir kadını ortalarına almışlar. Kadın, arasıra gülüyor; ama, öyle bir acılık, insanı kahreden öyle bir hüzün var ki bu gülüşte; sanki insana:

«— Ben düşmüş bir insanım; hakaretler, insanlığın bütün kötülüğü üzerime yağıyor. O kadar ki cemiyet içinde bir yerim, bir değerim yok. Ama yine de bazı insanları memnun ediyorum. Bazı insanların bana muhtaç olduklarını görmek.. İşte bütün neş'em bundan ibaret. Ve kederlerimi unutup neş'eli olmaya da mecburum. Başka türlü karnımı doyurmama, yaşamama imkân yok!.» der gibiydi.

İki arkadaştan biri:

— Bütün bunların evvelce bir manâsı vardı, dedi, şu ihtiyar, şu kadın, bizi uzunboylu düşündürebilirdi. Ama şimdi.. Herşey ne kadar açık ve basit görünüyor?. İhtiyar biraz sonra uyanacaktır. Kadın ise.. Sana birşey söyliyeyim mi?. Biz belki de kuruntulu bir insanız dostum, kendimize göre birtakım şeyler yaratıyoruz. Bir de o ihtiyara, o kadına soralım, ne diyecekler?. İhtiyar hiçbir şey anlamadan yüzümüze bakacaktır. Kadın ise, bizimle alay ederek «sizin işiniz yok mu be, haydi basın!.» diyecektir. Yahutta kaç paramız olduğunu sorar. Eğer cebimizde üç lira varsa.. İşte onun için hayatı dolduran yegâne şey, üç lira.. Onun ötesinde senin şairliğin, içli ve hassas oluşun, insanlığa ve insanlara karşı beslediğin duygular vızgelir ona!. O herşeyi peşinen kabul etmiştir. Ve belki de hayatından memnundur. Bu hayatı değiştirmeyi bir an bile aklına getirmemiştir. Ama biz..

Müze'nin kalın duvarları karşılarına dikilmişti. Büyük kemerli bir kapıdan içeriye girdiler. Herşey o kadar açık ve basit idi ki.. Memur olmaya karar vermişlerdi. Şiiri, şunu bunu bırakacaklardı. Bunlar boş şeylerdi. Bunlarla karın doyurmak imkânsızdı. Bugüne kadar yazmışlar, çizmişlerdi. Fakat netice olarak, elde hiçbir şey yoktu. Bütün yazdıkları farelerin işine yarıyordu. «Yaz yaz, bir kenara yığ, zamanı gelince neşredersin!.» Bu da boş bir lâftı. O zamana kadar onların bin kerre canları çıkardı. Bu mide ekmek istiyordu, ekmek!.

Yaşlı bir memurun önünde eğildiler:

— Efendim, gazetede bir ilânınızı gördük, iki gece memuru alınacakmış..

— Vesikalarınız?.

«Vesika»larını uzattılar.

Memur tam müzelik bir adamdı. Kır saçlı başı omuzları arasına gömülmüştü. Belli ki uzun seneler, belki otuz sene, belki kırk sene, bu müzede, bu masa başında ömür tüketmişti. Bir kenara çekilip dinlenmeye çoktan hak kazanmıştı. Fakat onu burada, bu küflü heykeller, bu tozlu, antika eşyalar arasında tutan birşey vardı: ekmek.

Bizim iki arkadaş, adamın karşısında, mahçup bir tavır takınmışlardı. Onların bu hali düşünceleri ile taban tabana zıt idi. Hattâ bir tanesinin boynu bükülmüştü. Bir tanesinin gözleri bir aralık pencereden denize kayar gibi oldu. Sarayburnu'nun o canlı akıntısı üzerinden bir vapur geçiyordu. O beyaz köpüklü yol..

Çabucak kendisini toparladı. Adam, titrek elleriyle «vesikalar»ı inceden inceye tetkik ettikten sonra:

— Peki, dedi, ... günü gelip imtihana girin. Yalnız şunu söyliyeyim ki kazanmak pek kolay olmıyacak. Çok müracaat var, lise mezunları, üniversite talebeleri, hattâ üniversite mezunları.. Onun için biraz çalışmanız lâzım. Sonra tulumbadan, motörden anlıyor musunuz?.

— Hayır!.

— Gece müzede yangın çıkarsa ne yapacaksınız?.

— .....

— Müdür bey tulumbadan, motörden anlıyanları tercih edecek. Fizik kitaplarında öyle sanıyorum ki tulumba, motör bahisleri vardır. Onları bilhassa karıştırırsanız fena olmaz..

Adamın üzerinde, herhalde iyi bir tesir bırakmış olacaklar ki, hallerine acıyarak, bu kadarını onlara söylemekten kendisini alamamıştı.

— Teşekkür ederiz..

— Numaranız 42 ile 43.

— Vesikalar sizde mi kalacak?.

— Evet, imtihan sonuna kadar..

Selâm verip dışarıya çıktılar. Dışarıda dört genç onların çıkmasını bekliyorlardı. Avluda altı gençle karşılaştılar. Büyük kemerli kapının önünde üç genç bir polise nereye müracaat edileceğini soruyordu. Park yolunda da bir hayli gence rastladılar. İki arkadaş, başlarını önlerine eğmiş, susuyorlardı. Nihayet birisi:

— Benim ümitlerim kırılıyor, dedi, bu işten bize hayır yok gibi, sen ne dersin?.

Öteki birşey demedi.

İhtiyar halâ uyukluyordu.

Askerle çocuğun yerinde, siyah fötör şapkalı, asık suratlı bir adam oturuyordu. Adamın şapkasındaki lekeler, gravatının eskiliği ve çarpıklığı aradığını bulamamış insanların ıztırabını taşıyordu. İki arkadaşa şu şekilde dert yanabilirdi:

— Maliyede memurdum. Son teşkilât dolayısiyle kadro açığı olarak açığa çıkarıldım. Onsekiz sene bu memlekete hizmetim var ve dört çocuk babasıyım!.

Bu kadarı kâfi idi herşeyi anlatmak için.

İki arkadaş, ağır ağır adamın önünden geçerek, ağaçların arasında kayboldular. Biraz sonra Sarayburnu'nda idiler. Deniz masmavîydi. Beyaz köpüklü yollar açılıp genişliyerek birbirlerine karışıyordu. Biraz evvel, pencereden, o küflü heykeller arasından görünen denizle bu deniz arasında ne büyük bir fark vardı?. Ciğerlerine tertemiz bir hava doldu. Nefesleri derinleşti. Denizin ortasında duran vapurlar ve şehir, o gürültülü ve kalabalık şehir, evvelce tanımış ve sevmiş oldukları herşey, siyah sakallı ihtiyar, asker ve çocuk, gülen kadın, hepsi onları kendilerine doğru çekiyordu. Bir gemi, kocaman bir gemi, rıhtımdan demir alıyordu. Biraz sonr limandan ayrılarak enginlere açılacak ve dumanlarını maviliğin o sonsuz boşluğuna savuracaktı.

— Bana öyle geliyor ki dostum, biz kolay kolay şiiri bırakamıyacağız!.

Öteki:

— Doğru, dedi.

Kocaman geminin rıhtımdan demir alışı ve enginlere açılışı bile bir «şiir» di, başlı başına, kocaman bir şiir!..

S. SORAN.

DAYANILMAZ

Gözlerini ölüm bürüdü onların
korkulu rüyalarla uyanıyorlar uykularından.
Günden güne daha cana yakın
günden güne daha yaşanacak hale gelsin diye
her gün daha sağlam
daha usta
daha kahraman ellerle onarılan yeryüzü
eskisinden dar geliyor onlara
eskisinden düşman
Ne günün ilk ışığı
ne balık sürülerinin ışıldaması suda
ne güneşe uzanan dal
ferahlık vermiyor içlerine.
Çalınan insan emeği yaşatmaz oldu
korkulu rüyalarla uyanarak uykularından
korkunç kararlar verdiler.
Karşı koymazsak eğer
tehlikededir günlük ekmeğimiz.
Bacamızın tütmesi tehlikededir.
Evimiz, aşkımız, çocuğumuz
pencerede saksı
kitap sevgisi, insan sevgisi
tehlikededir.
Gözlerini ölüm bürüdü onların
uyumak, uyanmak tehlikededir.
Tehlikededir çiçek koklamak
bardakta su, ateşte yemek
bahçede güneş tehlikededir.
Tehlikededir göz bebeklerimiz
Adananın pamuğunu yabancılar işliyor
dokuma tezgâhları tehlikededir.
İzmirin üzümü, fındığı Giresunun
Samsunun tütünü tehlikededir.
Kapanıyor fabrikalar birer birer
varımız yoğumuz tehliyededir.

Fakat korkunç kararlara ve tehlikelere aldırış etmeden
boy atan başakların şarkısı devam eder
toprakta güneşe avaz avaz.
çatlayan tohumdaki yaşamak arzusu
her zaman galip, her zaman hür.
Dağlardan akan suyun sevinci
her zaman genç, delikanlı
kabına sığmaz...

Dayanılmaz
çocuğunu emziren ananın şefkati
— yırtıcı, derin —
hilelere, ölümlere karşı gelir
memedeki çocuğun iştahı,
kudreti sonsuz,
dayanılmaz.

Ve sen gözbebeğim
sen erkek sesinle
«İşsiz kalmasın insanlar, öldürmüyelim biribirimizi dersin»
milyonların içinden
milyonlardan ve gün ışığından uzağa götürülür.
İşkence görür
hapis yatar,
sürgün edilirsin...
sevilecek şeyler değilse de bunlar,
DAYANILIR....

Halbuki günden güne yaşanacak hale gelen yeryüzünde
toprağın ve insanoğlunun ümitle yarattığı her şey
çatlayan tohum, akan su
ana şefkati, çocuk iştahı, insan tahammülü
hayatı öven şiir,
kardeşliği söyleyen şarkı
mücadele eden resim,
emekçinin yüreği, elleri, hasreti
harbe ve ölüme karşıdır.
DAYANILMAZ.

Arif BARİKAT

★

SAİT FAİK

(Başı Birincide)

sana yapılanları bulup yazmıya çalışıyor, bunda muvaffak oluyorsa vazifesini yapıyor demektir. Benim bildiğim Orhan Kemal gibi, Bekir Sıtkı gibi, İlhan Tarus gibi Oktay Akbal gibi Hacı Hasanoğlu Yaşar Kemal gibi ismini birden - bire hatırlıyamadığım matbuata yazı ve hikaye vermiyen bir çok hikâyeci arkadaşlar çok şükür bu konuları ele almıyorlar. Okuyucuları az da olsa bugünkü matbuat denilen manifatura, bakkaliye ticarethanesi açmış kısmından birşey beklemeden herşeye rağmen yazıyorlar. Ama ne zamana kadar dayanırlar bilmem; sanatkâr kafasının her türlü hürriyetine matbuat kapılarını açmadan bu arkadaşların vazifelerini gereği gibi yapmalarına imkân yoktur. Onbinlerce insanın okumadığı sanatkâr sonunda ikinci bir mesleği varsa ya onun eline esir olur. Yahut parasızlıktan ve gıdasızlıktan ölür. Öldükten sonra bir iki gün yâd edilir. Sonrada senelerce unutulur gider. Kendim için değil amma benden çok, daha genç arkadaşlar için anlayışlı, sanata delicesine âşık onu koruyucu bir matbuata ihtiyaç vardır. Herşeye rağmen çok namuslu bir vazife yapmakta olan arkadaşlara böyle bir matbuat dilerim.

2 — Günümüzde ileri dünya sanatçılarının ele aldıkları konular nelerdir?

Bugünün sanatkârı, ya cemiyetteki haksızlıkları konu olarak alıyor. Ya haksızlık edenleri hicvediyor. Yahut ta bir üçüncüsü, düşünen adamın yalnızlığını, sarılacak birisini bulamamasını, boğuluşunu tasvir ediyor.

3 — Milli Eğitim Bakanlığı Klâsikler yayınlarının, kültür hayatımızın gelişmesinde, sizce önemi olmuş mudur? Bu yayınların bugünkü durumu sizi tatmin ediyor mu?

Klâsiklerden ancak pek iyi tanıdığım türkçe yazılarını okuyup anladıklarımın tercümelerini alıp okudum. Sabahattin Eyüpoğlununki gibi. Orhan Velininki gibi, Nurullah Atacınkiler gibi. Kültür hayatımızda önemi hiç olmaz olur mu? Günümüzdeki haline gelince kitapçı camekânlarına baktığım zaman benim almam için dayanılmaz arzu duyduğum şimdilik yok; Bakalım.

4 — Günümüzün fikir ve sanat dergileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Gerçek bir fikir ve sanat gazetesinin meseleleri ve amacı neler olmalıdır?

Dergiler daha çok isimlerini yapmakta olan arkadaşların malı olmalıdır. Şimdiki dergiler odukça uyuşuk haldedir. Bu da genç arkdaşların sanata delice tutkun olmamalarından geliyor. Ya her yazıda daha olmazsa yazmayı veririm, ben o kadar sıkıntıya gelemem gibi bir hal. Yahutta kendine müthiş bir itimat. Bir dergi bir fikir, bir dert yüzünden sevişen insanların toplandığı yer olmalıdır. Yoksa çabucak sonunda hiç bir şey olmadığı anlaşılacak olan şöhret kâğıdı değil. Bu dergilerin amacı ve meseleleri ikinci sualinize verdiğim cevaptadır.